

9. El temps

l'observació del temps

l'observatori

les observacions meteorològiques

la meteorologia

el meteoròleg

el baròmetre

el pluviòmetre

el termòmetre

Fahrenheit (212 graus centígrads)

centígrad (100 graus)

la temperatura augmenta

descendeix

el termòmetre marca 10 graus

hi ha 10 graus sota zero

observatorř

meteorologická pozorování

meteorologie

meteorolog

barometr

deřřoměř

teploměř

Fahrenheitův teploměř

Celsiův t.

teplota stoupá

teplota klesá

teploměř ukazuje 10 stupňů

je 10 pod nulou

quin temps fa?

fa calor

fred

bon temps

mal temps

molt de vent

sol

vent

tinc calor, tinc fred

l'arc de Sant Martí

el desglaç

la boira

la rosada

el tro

el llampec

jaké je počasí?

je horko

je zima

je hezky

je škaredě

je velký vítr

svítí slunce

fouká

je mi horko, je mi zima

duha

obleva

mlha

rosa

hrom

blesk

la tempesta
la pluja
plovisquejar
el plugim
la bassa
la pedra, la calamarsa
cau pedra
el temps borrascós
ventós
plujós
el temps millora, empitjora
el cel està serè – clar
està escampant
tapat, ennuvolat
estrellat
el cel s'està tapant, ennuvolant

les estacions de l'any

la primavera
l'estiu
la tardor
l'hivern

el solstici d'estiu
el solstici d'hivern
l'equinocci
d'estiu
de tardor

**el temps durant les quatre estacions
a la primavera**

el sol comença a escalfar
la neu es desfà

bouřka
děšť
mrholit
mrholení
kaluž
krupobití
padají kroupy
bouřlivé počasí
větrné počasí
deštivé počasí
počasí se zlepšuje, se zhoršuje
nebe je jasné
se vyjasňuje
nebe je zatažené, oblačné
nebe je hvězdnaté
nebe se zatahuje

roční období

jaro
léto
podzim
zima

letní slunovrat : del 21 al 22 de juny
zimní slunovrat : del 21 al 22 de desembre
rovnodennost
letní rovnodennost : el 20 de març
podzimní rovnodennost : el 22 de setembre

počasí během čtyř ročních období

... na jaře
sluníčko začíná hrát
sníh taje

les flors comencen a florir
els arbres broten
la natura es desperta

a l'estiu

el sol crema
el sol pica
busquem l'ombra
suem
fa una calor molt intensa
podem agafar una insolació
es formen tempestes
trona
llampega

a la tardor

el cel està ennuvolat, tapat
plou sovint
hi ha boira
plovisqueja
plou a bots i barrals
la pluja referma
la pluja torrencial
xàfec, ruixat
el vent
el vent esdevé més fort
el vent afluixa
 bufa vent del sud
 del nord
 de mar
 de terra
el vendaval, la ventada
la brisa

*květiny začínají kvést
stromy raší
příroda se probouzí*

... v létě

*slunce žhne, pálí, praží
slunce bodá
hledáme stín
se potíme
je příšerné vedro
můžeme dostat úžeh
jsou bouře
hřmí
blýská se*

... na podzim

*nebe je oblačné, zatažené
často prší
je mlha
mrholí
leje jako z konve
děšť sílí
liják
průtrž mračen
zvedá se vítr
vítr sílí
vítr slábně
vane od jihu
vane od severu
vane od moře
vane od vnitrozemě
prudký závan větru
vánek, větřík, bríza*

el nom del vent a Catalunya

Tramuntana

Gregal

Llevant

Xaloc

Migjorn

Garbí

Ponent

Mestral

vítr v Katalánsku

vítr ze severu

vítr ze severovýchodu

vítr z východu

vítr z jihovýchodu

vítr z jihu

vítr ze severozápadu

vítr ze západu

vítr ze severozápadu

a l'hivern

fa fresca

fa un fred glacial

fa un fred horrorós

tenim fred als peus

ens peten les dents

no traiem el nas de casa

glaça

el glaç

la glaçada

el gebre

el caramell

una gruixuda capa de gel

una fina capa de gel

neva sovint

la neu

cauen flocs de neu

juguem amb boles de neu

fem ninots de neu

v zimě

je chladno

je ledová zima

je příšerná zima

je nám zima na nohy

cvakám zuby, drkotají mi zuby

nevystřičme nos (z domu)

mrzne

led

náledí

jinovatka

rampouch

silná vrstva ledu

tenká vrstva ledu

sněží často

sníh

padají sněhové vločky

hrajeme si se sněhovými koulemi

postavíme sněkuláky

el clima

el clima tropical
 subtropical
 temperat
 continental
 marítim
 la zona (tropical, etc.)
 fred glacial

podnebí

tropické podnebí
subtropické podnebí
mírné podnebí
kontinentální podnebí
přímořské p.
oblast, pásmo (tropická atd.)
chladné, ledové podnebí

2. El temps passa**a) la divisió del temps des del punt de vista**

... dels geòlegs

l'era arcaica

l'era primària – paleozoica (300 milions d'anys)

l'era secundària – mesozoica (150 milions d'anys)

l'era terciària – cenozoica (60 milions d'anys)

l'era quaternària (2– 3 milions d'anys);

... dels arqueòlegs

l'Edat de Pedra

del Bronze

del Ferro

... dels historiadors

l' Edat Antiga

Mitjana

Moderna

la cronologia

l'era cristiana

abans de Crist (a. de C.)

després de Crist (d. de C.)

čas plyne**dělení času z hlediska...**

geologů

prahory

prvohory

druhohory

třetihory

čtvrtohory; objevuje se člověk

archeologů

doba kamenná

doba bronzová

doba železná

historiků

starověk

středověk

novověk

chronologie

křesťanský letopočet

před naším letopočtem

našeho letopočtu

el calendari

el sistema de divisió del temps

el calendari romà

julià

gregorià

el mil·lenni

el segle

el segle XX, XXI...

l'any

el mes

gener *leden*

abril *duben*

juliol *červenec*

octubre *říjen*

el semestre

el trimestre

la setmana

els dies de la setmana

dilluns *pondělí*

dijous *čtvrtek*

diumenge

la setmana laboral

el cap de setmana

quan?

abans-d'ahir l'altre

abans-d'ahir

ahir

avui

demà

demà passat

d'avui en vuit

al dia següent

kalendář

system dělení času

římský kalendář

juliánský kalendář

gregoriánský kalendář

tisíciletí

století

20., 21. století

rok

měsíc

febrer *únor* març *březen*

maig *květen* juny *červen*

agost *srpen* setembre *září*

novembre *listopad* desembre *prosinec*

pololetí

čtvrtletí

týden

dimarts *úterý* dimecres *středa*

divendres *pátek* dissabte *sobota*

neděle

pracovní týden

víkend

kdy?

předpředevčirem

předevčirem

včera

dnes

zítra

pozítří

ode dneška za týden

následující den

d'avui a demà		<i>do zítřka</i>	
avui en dia		<i>v současné době</i>	
fa una setmana		<i>před týdnem</i>	
fa uns quants dies		<i>před několika dny</i>	
el dia		<i>den</i>	
les parts del dia			
la matinada	<i>svítání</i>	a trenc d'alba	<i>za svítání, za rozbřesku</i>
el matí	<i>ráno, dopoledne</i>	pel matí	<i>ráno, dopoledne (kdy)</i>
el migdia	<i>poledne</i>	al migdia	<i>v poledne</i>
la tarda	<i>odpoledne</i>	a la tarda	<i>odpoledne (kdy)</i>
el vespre	<i>stmívání, soumrak</i>	al vespre	<i>večer</i>
la nit	<i>noc</i>	a la nit	<i>v noci</i>
l'hora	<i>hodina</i>		
el minut	<i>minuta</i>		
el segon	<i>vteřina</i>		

Quina hora és?

Sabíeu que...

En català expressem les parts de l'hora en relació a l'hora que ve després - llevat del cas dels pocs primers minuts després de l'hora justa - i utilitzem com a sistema bàsic el dels quarts, que exposem tot seguit d'una manera gràfica:

Hores principals

Les tres

Mig quart de quatre

Un quart de quatre

Un quart i mig de quatre

Dos quarts de quatre

Dos quarts i mig de quatre

Tres quarts de quatre

Tres quarts i mig de quatre

Altres hores

Les tres tocadés

Les tres ben tocadés

Mig quart tocat de quatre

Mig quart ben tocat de quatre

Un quart tocat de quatre

Un quart ben tocat de quatre

Un quart i mig tocat de quatre

Un quart i mig ben tocat de quatre

Josep M. L'hora tradicional catalana. In: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hores.jpg?uselang=ca>, datum zhlédnutí 13.10.2014. Pod licencí Creative commons CC BY-SA 3.0 (viz <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>).

És la una en punt
 Tot just han tocat les dotze
 el rellotge
 les busques
 l'esfera
 com un rellotge
 el rellotge de sol
 el rellotge de sorra
 el despertador
 donar corda al rellotge
 matinar
 a quina hora et lleves?
 a quina hora te'n vas a dormir?
 aquest rellotge avança
 aquest rellotge retarda
 tard
 d'hora
 aviat
 just a temps
 el més aviat possible
 després de molt de temps
 ara
 ara mateix
 després
 d'aquí a una estona
 en un tancar i obrir d'ulls
 en ple dia
 en plena nit

je přesně jedna hodina
právě odbilo 12 hodin
hodiny, hodinky
ručičky od hodinek
ciferník
včas, jak hodinky
sluneční hodiny
přesýpací hodiny
budík
natáhnout hodinky
vstávat brzo ráno
v kolik vstáváš?
v kolik jdeš spát?
hodinky se předcházejí o několik minut
hodinky se zpožďují o několik minut
pozdě
brzy
brzo
včas
co nejdříve
po dlouhé době
teď
teď hned
potom
za chvíli
v okamžiku
za bílého dne
uprostřed noci

la data
 quin dia som avui?
 avui és onze de setembre
 la Diada de Catalunya

datum
kolikátého je dnes?
dnes je 11. září
Národní den Katalánska

Frases fetes:

Haver-hi mala maror
Fer el seu agost
Fer dissabte
Fer tronar i ploure
Hi ha més dies que llonganisses

Text 1

Llegeix la següent previsió del temps i digues a quina estació de l'any i mes podria fer referència:

Estat del cel

Cel serà o poc ennuvolat en general, amb l'arribada d'alguns núvols alts pel sud del territori. A més, a partir de mig matí també n'arribaran de mitjans pel terç sud que deixaran el cel entre mig i molt ennuvolat. A la tarda creixeran nuvolades a punts de muntanya que localment deixaran el cel molt ennuvolat.

Precipitacions

A la tarda s'espera alguns ruixats a punts del Pirineu, Prepirineu interior del quadrant nord-est, i de forma més aïllada també en són possibles a d'altres punts del prelitoral. Seran d'intensitat feble o puntualment moderada, localment forts. Acumularan quantitats entre minses i poc abundants, puntualment abundants.

Temperatures

Les temperatures màximes seran similars o pujaran lleugerament, i oscil·laran entre 18 i 23 °C al Pirineu i entre 22 i 27 °C a la resta del territori.

Visibilitat

Serà bona en general, malgrat que de fins a primera hora del matí hi haurà bancs de boira i boirina a planes i fondalades de l'interior.

Vent

Fins a mig matí bufarà vent fluix i de direcció variable a l'interior amb estones de component nord fluix al litoral. A partir de llavors s'imposarà el component sud i est al litoral i interior del quadrant nord-est, i el component sud i oest a la resta del territori, fluix amb cops moderats en general. Independentment bufarà tramuntana entre fluixa i moderada amb algun cop fort al nord de la Costa Brava.

Text 2

El clima

S'ha tractat de desvalorar el clima en tant que factor principalíssim de la vida humana. Personalment crec el contrari.

He nascut a l'Empordà Petit. Vaig marxar de casa a deu o dotze anys, per anar a estudiar el batxillerat a Girona. En la gran quantitat d'anys que van d'aquesta data fins a l'acabament de la guerra civil peninsular, no vaig tornar a casa més que per passar-hi escasses temporades. Ni en la meva infància, ni en aquest enorme grapat d'anys, no vaig fixar-me mai en el clima. No recordo haver-lo observat mai. D'ençà del meu retorn definitiu –una quarantena d'anys– m'he decantat més a observar-lo. He escrit molts papers sobre el clima de l'Empordà Petit. Havent viscut sempre en una casa a quatre vents –el mas Pla de Llofriú–, no he tingut cap obstacle a mirar-lo.

El clima de l'Empordà Petit és absolutament diferent del de les comarques frontereres, l'Alt Empordà, la Selva i el Maresme. En totes aquestes comarques hi ha un factor climàtic dominant. A l'Alt Empordà, la majoria dels dies i les nits de l'any domina una forma o altra de vent del nord, per entendre'ns, la tramuntana. En les altres dues comarques, el factor dominant de gairebé tots els dies de l'any és el sud-oest, o sigui el vent de garbí. És clar que hi bufen altres vents de duració escassa: el gregal o el llevat i d'altres. Són vents de duració limitada. És a dir: no són dominants. Un vent dominant no vol pas dir que bufi permanentment de la mateixa direcció. Vull dir que una bona part del dia en fa.

A l'Empordà Petit no hi ha cap vent dominant. És un espai en el qual es produeix el xoc continuat dels vents del sud i dels vents del nord, un camp de lluita, vull dir d'agonia entre aquests dos corrents aeris contraris. En aquesta còsmica dialèctica, de vegades guanya l'un, de vegades guanya l'altre, però sempre guanya l'un o l'altre. Si guanya l'un és perquè, naturalment, té més força. Però aquest cedeix i de seguida guanya el de sentit contrari.

Tots els climes són monòtons, però quan tenen un element dominant tendeixen a l'estabilitat. Si hom té el cos per a adaptar-s'hi, la monotonia esdevé normal i saludable. Si no hi ha cap dominant i s'hi produeix la lluita a què hem al·ludit, la monotonia climàtica

prové de la varietat d'una successió inacabable, probablement de mils i mils anys, a causa del contrast. No és una monotonia sempre igual. És la monotonia de la varietat, que pot ser tan monòtona com l'altra, dins la qual l'adaptació és més costosa i menys saludable. En aquest sentit és un clima horripilant i molt desagradable.

Des de mitjan tardor, tot l'hivern i començament de primavera, el procés de formació d'aquesta lluita és sempre igual. S'entaula el vent de garbí. De seguida arrossega grans quantitats de núvols blancs sobre el litoral. El primer dia, arribat el capvespre, para. Però de vegades no para i bufa tota la nit, i l'endemà sempre igual. La duració d'aquest predomini és incerta; però, si dura una mica, la caiguda d'una ruixada és gairebé assegurada. Quan bufa el vent del sud, el baròmetre baixa. Però, de sobte, el baròmetre comença a pujar. El vent del nord vol entaular-se. Sobre el Pirineu s'agombola un gran volum de núvols negres. Sobre les muntanyes es produeix un ull de cel clar. El vent, ja entaulat al Rosselló, vol entrar per l'ull sobre aquesta comarca. De vegades ho fa amb una impetuositat impressionant. No respecta res, xiula, entra en tots els forats, no té cap obstacle. Els

núvols negroides que hi havia sobre les muntanyes, se'ls emporta cap al sud, els esqueixa amb un furor insospitat. El cel queda net, blau lúcid i clar. La tramuntana del nord-oest, que és el mestral, és la més forta i freda, sobretot a l'hivern, que s'abat sobre el Canigó nevad i glaçat. La tramuntana de l'estrella polar o del nord pur, potser no és tan dramàtica ni tan crua. És la tramuntana que en diem de Roses. La tramuntana de la vall del Roine, o nord-est, ens ve del mar i segueix sobretot el litoral. És la que té més tendència a portar pluja. Les tramuntanes d'hivern solen ser llargues: poden durar quatre o cinc dies, tot i que diuen que ara s'han escurçat. Deixen el país en un estat de convalescència desgraciat. Són fredes, fortes i desagradables. Entren a dins de les cases com si res. Són difícilment defensables. Les tramuntanades poden portar pluges, i de vegades abundants. Però arriba un moment que el baròmetre es dona a la baixa. De seguida es veu, al sud, una gropada de núvols blancs i apareix el vent de garbí entaulat. I comença el predomini invers, fins que el baròmetre es torna a posar a l'alça i es produeix el domini contrari. I així estem, fa mils i mils d'anys, i el que durarà.

És la monotonia de la varietat. Quan fa vent de garbí, la gent s'encongeix, té mal de cap, migranya, depressió, una espècie de malenconia desagradable i aclaparadora. Moltes persones se'n ressenten; el vent les fa patir. La tramuntana, quan no és llarga i impetuosa –vull dir la tramuntaneta–, té alguns partidaris: és un aire tònic, positiu, que fa caminar dret, que fa venir gana, que remunta la vida. Si és forta –i, per tant, freda –enerva i desespera la gent. Si en fa a mitjan tardor, la gent diu: ja som a l'hivern. Si a mitjan primavera: tornem a l'hivern.

Aquesta monotonia alternada indefectiblement que existeix en aquest rodal fa centenars i centenars de decennis crea un paratge únic, de lluita o agonia còsmica persistent, que és molt pitjor, per a la naturalesa humana, que els climes que tenen una faceta

dominant que sempre són més favorables a l'adaptació. La possibilitat d'adaptar-se a l'alternació monòtona és molt més difícil. És un clima que fa patir, que desgavella tota normalitat.

Josep Pla. *Notes del capvesprol. Obra completa, volum 35. Barcelona: Edicions Destino, 2014*

Activitats

- Quina estació de l'any prefereixes? Per què?
- Fes una descripció del temps a la República Txeca en cada estació de l'any.
- Fes una previsió meteorològica actual.
- Quines activitats a l'aire lliure pots fer a cada època de l'any?
- De quin signe del zodíac ets? T'identifiques amb la teva descripció?
- Quines precaucions cal adoptar a casa quan hi ha una tempesta elèctrica?